

Det store svigt

Journalist og landmand Kjeld Hansens nye bog *Det store svigt* er et storværk om 100 års naturforvaltning i Danmark. Udgivelsen af bogen kan opfattes som en uofficiel markering af, at det i år er 100 år siden, Folketinget vedtog naturfredningsloven. Bogen stiller skarpt på den danske naturfrednings stærke og ikke mindst svage sider.

Det store svigt er et flot bogværk og bør være kendt af enhver landskabs- og naturelsker – og enhver landinspektør. Det er så omfattende et værk, at det som udgangspunkt skal anbefales, at de nævnte persontyper anskaffer sig bogen og går på opdagelse i den store mængde af viden, som bogen repræsenterer og dokumenterer. Det meget grundige værk søger forklaringer på, hvorfor Danmark som et af verdens rigeste lande og med måske verdens bedste naturbeskyttelseslov, er det land i Europa, der relativt har færrest naturarealer.

Bogen indledes med en prolog og består herefter af tre dele: En historisk del 1, *Det svundne er en drøm*, og dernæst en del 2, *Herfra hvor vi står*, og en del 3, *Naturfredning for fremtiden*.

HISTORISK PERSPEKTIV

I første del gennemgås baggrunden for og historikken i naturfredningsarbejdet. Ikke kun i lovteknisk forstand, men også med en reference til fysiokraterne i 1700-tallet, hvor arbejdet med Flora Danica i oplysningstiden skabte en ny forståelse af naturen med ambitioner om at beherske den og dermed også opdyrkningsperioden i forhold til heder og overdrevene.

Med udgangspunkt i den private fredning af Gammelmosen i hovedstadsområdet fortælles om tilblivelsen af den første naturfredningslov og konkret om-

tales en række af de første årtiers fredninger. Op til ændringen af naturfredningsloven i 1937 var fronterne trukket hårdt op mellem de naturhistoriske og de rekreative interessers aktører for offentlighedens adgang. I den forbindelse bliver også Kanslergadeforliget fra 1933 omtalt. Det var det brede forlig, som igangsatte afvandingsarbejde af beskæftigelseshensyn og her blev jordpolitikken og udstykningen af husmandsbrug noget der særligt afviklede megen ”våd natur”.

Denne politik er nært forbundet med landvindingsloven af 1940, som for alvor satte gang i grundforbedrings- og landvindingsaktiviteterne og dermed blev meget natur afviklet.

Denne første del slutter af med en hyldning til det der skete i 1980’erne, hvor der i kølvandet på de såkaldte marginaljordsredegørelser fortælles om de ”mange grønne pakker”, der førte til den offensive naturforvaltning og -genopretning, hvis virkemidler i dag findes i naturbeskyttelseslovens kapital 8.

Det er her værd at bemærke, at Kjeld Hansen ikke omtaler jordfordelingslovens ændring i 1988 til en multifunktionel proceslov, der skabte grundlag for meget af den naturgenopretning forfatteren i øvrigt anpriser flere steder i værket.

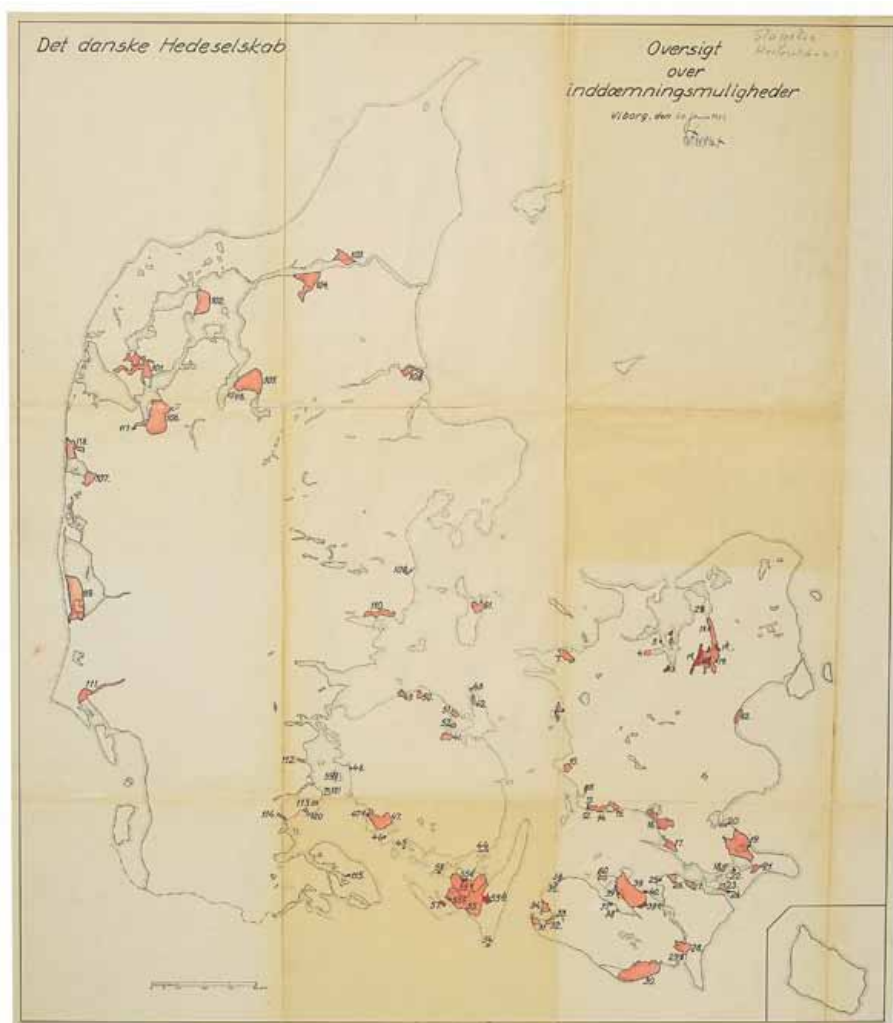
Hovedindholdet af naturfredningsloven på vedtagelsestidspunktet svarer i øvrigt i store træk til kapitel 6 i den nuværende naturbeskyttelseslov.

RETTE EJERE TIL RETTE AREALER

I anden del bliver der gjort status over fredningssagerne i Danmark. Hvor langt kom man i virkeligheden? En lang række konkrete fredningssager bliver behandlet dybtgående og fortalt med en personalhistorisk dramatik, der gør bogen spændende at læse. Fredningen af Nørholm Hede gennemgås minutiøst og bliver et eksempel på, hvor svært det er at frede en naturtilstand som en hede uden klarhed over den naturpleje, som skal fastholde naturtilstanden. Her begyndte selv-såningerne og heden sprang i krat og skov.

Der er også en omtale af fredningen af Tøndermarsken, hvor der i en årrække blev udbetalt store summer i MJV-støtte til landmændene i 2000’erne uden at de mistede retten til at føre arealerne tilbage til intensiv drift. Den seneste udvikling i Tøndermarsken bliver også omtalt, hvor en frivillig jordfordeling skaffede 200 ha til Naturstyrelsen og senest, hvor Real-dania og A. P. Møller Fonden har bevilliget 210 mio. kr. til at genskabe Tøndermarskens natur i forbindelse med en turisme-satsning. Denne case bliver dermed en pejling på forfatterens vurdering af, at midlertidig støtteudbetaling til lods-ejere ikke er en langtidsholdbar løsning, men at det alene er ejendomsudformning og -ændring, hvor der kommer de rette ejere til de rette arealer, som er holdbar på den lange bane.

Med andre ord skal naturarealer ejes

Dette kort fra 1953 viser områder, hvor Hedeselskabet gerne så landvindingsprojekter gennemført.

af nogle, der tager biodiversitet og natur alvorligt. Der er tilsvarende fortællinger om Varde Ådal, Værneengene og Stevns Klint samt mange flere.

OPPUSTET ANTAL FREDNINGER

I bogens tredje del diskuteres naturfredning for fremtiden. Med udgangspunktet i Wilhjem-udvalgets dokumentation af naturens ringe tilstand i Danmark diskuteres fredningsinstituttets fordele og ulemper. Det påpeges, at ejendomsretten både er problemet og løsningen. I forbindelse med cases om Nationalpark-initiativerne i slutningen af 00'erne gennemgås, hvordan man ikke får løst problemet med landbrugets ret til at udvikle deres produktionssystemer i nationalparkerne og dermed heller ikke sikringen af naturindholdet og -grundlaget i disse. Også her præges værket af forfatterens grundighed, hvor han refererer Rigsrevisionens vurdering af initiativerne i nationalparkerne, da der ikke er nogen garanti for at etableringen af disse bidrager til at styrke og udvikle naturen.

Et særligt kapitel i tredje del bærer titlen *Ejeren bestemmer musikken*. Her sammenlignes naturbeskyttelsesinitiativerne i Tøndermarsken og Skjern Å, samt Vildsted Sø, Tryggelev Nord m.fl.

Jordfordeling bliver her fremhævet, fordi anvendelse af jordfordeling indelbar, at alle deltagende bliver tilfredse. I de følgende kapitler følges dette perspektiv op og der argumenteres for, at de nye almennyttige fonde er velegnet til at gå ind som ejere af disse naturarealer, da fondene har fokus på at bevare, beskytte og synliggøre naturen. Hermed lægger forfatteren op til sine hovedsynspunkter om, at private almene fonde er bedre naturforvaltere end staten. Og her (s. 440 ff) omtales, at ejendomsudformning, jordfordeling og jordfonde med puljer bør og skal spille en langt større rolle, når og hvis Danmark skal leve op til sine internationale forpligtelser og sikre en god naturtilstand.

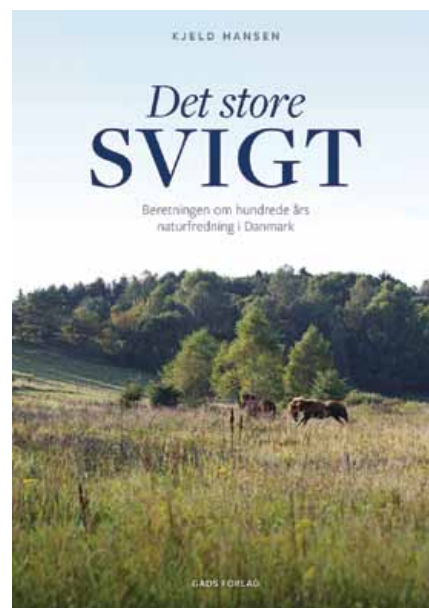
De såkaldte Provst Exner-fredninger fra 1950'erne og 60'erne sikrede mange kirkers omgivelser. 1.787 fredninger af kirkers omgivelser talte også med, når Danmark officielt indberettede 6.000 områder med naturfredning til EU.

Fredningen af Tøndermarsken med udbetaling af betydelige summer i MVJ-støtte til lodsejere har vist sig som pengespild. Nu tegner der sig en løsning med jordfordeling, som har samlet 200 ha til Naturstyrelsen og 210 mio. kr. fra private fonde til opkøb af naturarealer.

Danmarks store vandreklit Rubjerg Mile er fredet af staten og sikret ved fredningsservitut.

Tilbage til prologen, som med intellektuelt frisind er kaldt *Pandoras Æske*. Her refererer Kjeld Hansen Naturstyrelsens Handlingsplan for fredning fra 2005. Antallet af fredninger er i denne ministerielle publikation optalt til cirka 6.000 og dette tal har været indberettet til EU som antallet af ”restricted areas” i Danmark. Forfatteren forholder sig nu kildekritisk og ser på metadata for de databasetabler, der udgør grundlaget for opgørelsen. Det samlede tal indeholder både ophæ-

vede fredninger, afviste fredninger, tilbagetrukne fredninger og fornyede fredninger. Efter en grundig ”datavask” viser det sig, at der i det yndige land Danmark er gennemført et væsentligt mindre antal fredninger, nemlig 1.843.

Læst med mine landinspektørbriller er bogen et pragtværk. Og det er dejligt at læse en bog i god indbinding, smukke illustrationer og tilrettelagt med god korrekturlæsning. ◀◀
Esben Munk Sørensen, november 2017

Det store svigt - Beretningen om hundrede års naturfredning i Danmark.
Kjeld Hansen, 1. udgave 2017, hardcover m. smudsomslag, ISBN: 9788712056294 464 sider. Pris: 399,95 kr.
Udgiver: Gads Forlag